

בקודש. ושתים הצפוניות היו בנויות בחול, מחוץ לתחום העזרה.

והטרקלין שבבית המוקד גם הוא היה בנוי חציו בקודש וחציו בחול.

וראשי פספסין חתיכות עצים בולטים מהכותל לסימן היו מברילין בין קודש לחול.

ועבור מה היו משמשות אותן לשכות?

הלשכה המערבית דרומית — היא היתה לשכת טלאי קרבן תמיד, שבה היו שוהים הטלאים המבוקרים ממום.

דרומית מזרחית — היא לשכה שהיו עושין בה לחם הפנים. א-טז

מזרחית צפונית — בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון, לפי שחיללום, בהקריבם עליו קרבן קרבן לעבודה זרה.

צפונית מערבית — בה היה, ברצפתה, פתח שבו היו יורדין לבית הטבילה.

ונמצא, שמשנה זו שבמסכת מידות, האומרת שלשכת הטלאים היתה במקצוע הדרומית מערבית של בית המוקד, סותרת את המשנה במסכת תמיד המעמידה אותה בקרן צפונית מערבית של בית המוקד.

אמר רב הונא: מאן תנא מסכת מידות — רבי אליעזר בן יעקב היא. ואילו את מסכת תמיד שנה תנא אחר.

והראיה שרבי אליעזר בן יעקב הוא התנא השונה את מסכת מידות::

דתנן בה [ב ה]:

עזרת נשים היתה: אורך מאה ושלושים וחמש אמה על רוחב מאה ושלושים וחמש אמה.

וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה פינותיה. ומה היו משמשות?

א. דרומית מזרחית — היא היתה לשכת הנזירים.

ששם נזירים מבשלים את שלמיהן, כיון שצריכים לתת לכהנים את הזרוע המבושלת של איל השלמים שלהם, ולכן היו צריכים לבשל את כל בשא האיל במקום קדוש.

וכן מגלחין שם הנזירים שערן ומשלחין אותו תחת הדוד שמבשלים בו את בשר איל השלמים שלהם.

ב. מזרחית צפונית — היא היתה לשכת דיר העצים, ששם כהנים בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה עומדין ו"מתליעין" בודקים בעצים, שכל עץ שיש בו תולעת פסול לגבי מזבח, לפי שהתולעת היא דבר שאינו ראוי להשרף על המזבח.⁽⁴⁷⁾

ג. צפונית מערבית — היא היתה לשכת המצורעין, שבו היו טובלים המצורעים שנית, לאחר שכבר טבלו בחוץ, לקראת הכנסת הבהונות לעזרת ישראל, בשער ניקנור.

ד. מערבית דרומית — אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי לצורך מה היתה לשכה זאת משמשת.

47. מאירי. והרמב"ם כתב שהטעם הוא שאין העצים המתולעים מן המוכחר.

אבא שאול אומר: בזה היו נותנין יין לנסכים ושמן למנורה ולמנחות.

והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא.

הרי, שהתנא השונה את מסכת מידות הוא רבי אליעזר בן יעקב, שאותו מביאה המשנה, שענין זה הוא שכח, ומשמע ששנה עד כאן את שאר המשניות.

הכי נמי מסתברא, יש לנו להוכיח, שסתם משנה במסכת מידות אליבא דרבי אליעזר בן יעקב היא.

וכך היא הראיה:

דתנן [במסכת מידות פרק ב משנה ד]:

כל הכתלים שהיו שב, בהר הבית, היו גבוהין הרבה למעלה מעשרים אמה [שהרי הפתחים של שערי העזרה עצמם היו גבוהים עשרים אמה, ומעליהם היה בנוי הכותל שמעל פתח החומה].

חזין מכותל מזרחי, שהיה נמוך.

לפי שהכתן השורף את הפרה האדומה היה עומד בראש הר המשחה, ומכוון ורואה כנגד פתחו של היכל בשעת הזאת הדם.

כדכתיב "והזה — נוכח פני אהל מועד". ואם יהיה הכותל המזרחי גבוה כגובה יתר הכתלים, הוא יסתיר את פתח אהל מועד מעיני הכהן שמזה את הדם של הפרה האדומה.

ומוכיחה הגמרא, על ידי חישוב גובה פתח ההיכל, שמשנה זאת נשנית דוקא אליבא דרבי אליעזר בן יעקב. כי רק לדבריו מסתיר הכותל המזרחי של הר הבית את פתח

ההיכל מהכהן העומד על הר המשחה, ולכן הוצרכו להנמיך את הכותל המזרחי.

וכך הוא החישוב:

ותנן [שם משנה ג]: **כל הפתחים שהיו שב:** גובהן עשרים אמה, ורוחבן עשר אמות.

ותנן [באותה משנה]:

לפנים ממנו, בתוך שטח הר הבית, במזרח לעזרה, בסמוך אליה, במרחק עשר אמות מקיר העזרה, היה גדר הנקרא "סורג" [לפי שהיה עשוי מקרשי עץ, הקלועים זה בזה בצורה אלכסונית].

ותנן [שם]: **לפנים ממנו** מהסורג, בינו ובין חומת העזרה, היה משטח הקרוי החיל.

ורוחב החיל — עשר אמות.

ושתים עשרה מעלות היו שב בחיל, כנגד הפתח שבחומת עזרת הנשים.

רום כל מעלה [מדרגה] **חצי אמה,** ושילחה רוחב המדרגה, **חצי אמה.**

נמצא שגובה עזרת הנשים מעל משטח הר הבית הוא שש אמות.

ועוד שנינו [שם משנה ה]: **חמש עשרה מעלות עולות מתוכה** של עזרת נשים אל עזרת ישראל [אל שער ניקנור, שממנו נכנסים מעזרת נשים לעזרת ישראל].

ומעלות אלו, הן אותן חמש עשרה המעלות ה"יורדות" מעזרת ישראל, משער ניקנור, לעזרת נשים, כמבואר במסכת סוכה, שעליהן עמדו הכהנים בשעת ניסוך המים בחג הסוכות.

רום כל מעלה מחמש עשרה המעלות – חצי אמה.

ושילחה, ורוחבה של המעלה – חצי אמה. נמצא, כי עזרת ישראל היתה מוגבהת שבע וחצי אמות מעזרת הנשים, שהם שלש עשרה וחצי אמות גובה ממשטח הר הבית.

ועוד תנן [שם ג ו]: בין האולם ולמזבח היו עשרים ושתים אמה.

ושתים עשרה מעלות היו שם, כדי לעלות מהעזרה אל פתח האולם.

רום כל מעלה חצי אמה, ושילחה חצי אמה. ונמצא שהיה פתח ההיכל גבוה שש אמות מעזרת ישראל, שהם תשע עשרה וחצי אמות ממשטח הר הבית.

ולפי החישוב הזה, יכול הכהן, העומד על הר המשחה, לראות את רצפת פתח ההיכל, דרך הפתחים בכתלים המקיפים את הר הבית ואת העזרות.

שהרי גובה חלל כל הפתחים הוא עשרים אמות, ואילו רצפת פתח ההיכל גבוהה ממשטח הר הבית רק תשע עשרה וחצי אמות.

ורק לשיטת רבי אליעזר בן יעקב, שתבואר להלן, שלדעתו רצפת פתח ההיכל גבוהה בעוד שתיים וחצי אמות, נמנע מן הכהן לראות את פתח ההיכל דרך חלל הפתחים. ולכן הוצרכו, לפיו, להנמיך את הכותל המזרחי, כדי שיראה הכהן את פתח ההיכל מעל גבי הכותל.

שהרי ועוד תנן במסכת מידות [ב ו]:

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא היתה רצפת העזרה שוה. אלא, מעלה אחת נוספת היתה שם בעזרה, והיא שימשה קו מבדיל בין אחת עשרה אמות של עזרת ישראל, ובין עזרת הכהנים.

והיתה גבוהה אותה מעלה אמה אחת.⁽⁴⁸⁾

ודוכן – נתון עליה, שעליו עמדו הכהנים לברך את ישראל.

והדוכן שעמד על אותה המעלה, היה לכל רוחב העזרה, ובו היו שלש מעלות, של חצי חצי אמה גובה לכל מעלה.

ומאחורי הדוכן, בעזרת כהנים, לכוון ההיכל, היה משטח העזרה מוגבה בגובה אמתיים וחצי, מעל עזרת ישראל.

ומעתה נמצא, שלפי רבי אליעזר בן יעקב, היה השטח של עזרת הכהנים מוגבה מעזרת ישראל שתיים וחצי אמות [אמה של המעלה, ועוד שלשת חצאי אמות של מעלות הדוכן].

ועתה נערוך את חשבון הגובה של רצפת פתח ההיכל:

שש אמות גבוהה עזרת נשים מהר הבית.

שבע וחצי אמות גבוהה עזרת ישראל מעזרת נשים.

שתיים וחצי אמות גבוהה עזרת כהנים מעזרת ישראל.

טז-ב עשר אמות האמצעיות של המזבח היו כנגד
עשר אמות של פתחו של היכל.

אחת עשרה אמה ממנו — לצפון פתחו של
היכל.

ואחת עשרה אמה — לדרום פתחו של
היכל.

נמצא אמצעו של מזבח מכוון כנגד פתח
ההיכל, וכולו של מזבח מכוון נגד כל רוחב
כותליו של היכל.

[רוחב ההיכל עשרים אמה, וכל קיר
מקירותיו רחב שש אמות, וביחד שלשים
ושתיים, כרוחב המזבח].

ותמהה הגמרא: ואי פלקא דעתך כדבריך,
דתנא דמסכת מדות — רבי יהודה היא,
תיקשי:

מזבח באמצע עזרה — מי משכחת ליה,
כיצד ימצא זאת, לפי התנא של מסכת
מידות?!

ודתנן במסכת מידות [פרק ה משנה א ב]:

כל העזרה היתה: אורך מאה ושמונים ושבע
אמות על רוחב מאה ושלושים וחמש אמות.

האורך, מן המזרח למערב — מאה ושמונים
ושבע אמות, לפי הפירוט הזה:

א. מקום דריסת רגלי ישראל — אחת עשרה
אמה.

ב. מקום דריסת רגלי הכהנים — אחת
עשרה אמה.

שש אמות גבוהה רצפת פתח ההיכל מעזרת
כהנים.

ובסך הכל גבוהה רצפת פתח ההיכל
מהמשטח של הר הבית בעשרים ושתיים
אמות.

ונמצא שהכותל המזרחי, שהיה חלל פתחו
עשרים אמה, ומעליו בנוי כותל שמעל
הפתח, מונע את ראיית הכהן מהר המשחה
אל עבר רצפת פתח ההיכל, דרך חלל השער.
ולכן הוצרכו להנמיכו, כדי שיראה את רצפת
פתח ההיכל מעל לכותל.

אי אמרת בשלמא שהמשנה במידות
האומרת שיש להנמיך את הכותל המזרחי
כדי שיוכל הכהן לראות את הפתח מעליו,
רבי אליעזר בן יעקב היא — היינו דאיכסו
ליה פיתהא.

אלא אי אמרת רבנן היא — הא איכא פלגא
דאמתא [בין תשע עשרה וחצי לעשרים אמה
בחלל הפתח של כותל הר הבית המזרחי].
דמתחזי ליה שנראה לו לכהן שעל הר
המשחה, פיתהא דהיכל בגווייה דרכו.

אלא לאו שמע מינה: מסכת תמיד — רבי
אליעזר בן יעקב היא.

רב אדא בר אבהו אמר: הא מני — רבי
יהודה היא. והוצרכו להנמיך את הכותל
המזרחי מפני המזבח, שחסם את אפשרות
הראיה, וכפי שיתבאר.

דתניא, רבי יהודה אומר: מקום המזבח —
ממוצע ועומד בדיוק באמצע עזרה.

ושלשים ושתיים אמות היו לו למזבח
ברוחבו.